

POVOJNA KNJIZEVNOST

Književnost na hrvaškem

Zmaga revolucije je vnesla spremembe v strukturo družbe, kar je bilo še posebej očitno v duhovnih sferah. Vzpostavile so se nove vrednote – etične in socialne, iz katerih so se konstruirale tudi nove duhovne vrednote. Vse to se je odražalo tudi v književnosti. Literarno življenje v prvih povojnih letih je najprej prišlo do izraza v časopisih (*Republika, Hrvatsko kolo*, ki se je kasneje preimenovalo v *Kolo*). Večina avtorjev se je ukvarjala z vojno tematiko – razlike med starejšo in mlajšo generacijo so le v pogledu in doživljanju tega motiva in v samem pristopu k temi vojne in revolucije. Nekateri avtorji so se usmerili v socialistični realizem, kar se je kazalo v prevladovanju vesplošnih idej nad individualno inovativnostjo, tendenca je zasenčila umetnost (programska književnost), šabloniziranje literarnih postopkov, junaki brez psihološke dimenzije, črno-bela tehnika pisanja, uvajanje publicističnega stila v književnost. Delež programske literature se je znatno zmanjšal po letu 1948 (informbiro). Hrvaška književnost se začne močneje povezovati z evropskimi smernicami. Razvijati se začne modernizem (od 50. let naprej). V poeziji začnejo avtorji iskati nove forme, ki so prevladale nad vsebino. Poezija je izražanje stališč do sveta in sebe – *lirika malodušnih*. Vse bolj se hermetizira. V prozi se osredotočajo na dva motiva: vojna kot obsesija lastnega otroštva in sodobno mestno življenje. Posvečajo se človeku in njegovemu razmerju do sveta. Rušijo klasične oblike poezije in proze. Zgodbenost izginja.

VJEKOSLAV KALEB: *Na kamenju, Izvan stvari, Brigada, Ponižene ulice, Divota prašine, Bijeli Kamen, Smrtni zvuci, Nagao vjetar*

VLADAN DESNICA: *Zimsko ljetovanje, Olupine na suncu, Proljeća Ivana Galeba*, drama *Ljestve Jakovljeve*, zbirka pesmi *Sljepac na žalu*

VESNA PARUN pesnica: *Zore i vihori, Pjesme, Crna maslina, Korolj vraćen moru, Ti i nikad, Vjetar Trakije, Bila sam dječak*

HASANAGINICA

Što se bjeli u gori zelenoj?
Al' su snjezi, al' su labudovi?
Da su snjezi, već bi okopnuli,
labudovi, već bi poletjeli;
nit' su snjezi, nit' su labudovi,
nego šator age Hasan-age:
on boluje u ranami ljutim.
Oblazi ga mater i sestrice,
a ljubovca od stida ne mogla.
Kad li mu je ranam' bolje bilo,
ter poruča vjernoj ljubi svojoj:
"Ne čekaj me u dvoru b'jelomu,
ni u dvoru, ni u rodu momu!"
Kad kaduna r'ječ razumljela,
još je jedna u toj misli stala,
jeka stade konja oko dvora,
i pobježe Hasanaginica,
da vrat lomi kuli niz pendžere.
Za njom trču dvi ćeri djevojke:

"Vrati nam se, mila majko naša,
nije ovo babo Hasan-aga,
već daidža, Pintorović beže!"

I vrati se Hasanaginica,
ter se vješa bratu oko vrata.
"Da, moj brate, velike sramote,
gdi me šalje od petero dice!"
Beže muči, ne govori ništa,
već se maša u džepe svione,
i vadi njoj knjigu oprošćenja,
da uzimlje potpuno vjenčanje,
da gre s njime majci uzatrage.
Kad kaduna knjigu proučila,
dva je sina u čelo ljubila,
a dv'je ćeri u rumena lica:
a s malahnim u bešici sinkom,
od'jeliti nikako se ne mogla,
već je bratac za ruke uzeo,
i jedva je sinkom rastavio,

ter je meće k sebi na konjica,
s njome grede dvoru bijelomu.

U rodu je malo vr'jeme stala,
malo vr'jeme, ni nedjelju dana,
dobra kada i od roda dobra,
dobru kadu prose sa svih strana,
da najveće imotski kadija.

Kaduna se bratu svomu moli:

"Ah, tako te ne želila, braco!

Nemoj mene davat za nikoga,
da ne puca jadno srce moje,
gledajući sirotice svoje!"

Ali beže ne hajaše ništa,
već nju daje imotskom kadiji.
Još kaduna bratu se moljaše,

da njoj piše listak, b'jele knjige,
da je šalje imotskom kadiji:

"Djevojka te l'jepo pozdravljaše,

a u knjizi l'jepo te moljaše,
kad pokupiš gospodu svatove,
dug polduvak nosi na djevojku,
kada bude agi mimo dvor,
nek' ne vidi sirotice svoje!"

Kad kadiji b'jela knjiga dođe,
gospodu je svate pokupio,
svate kupi, grede po djevojku.
Dobro svati došli po djevojke,
i zdravo se povratili s njome.

A kad bili agi mimo dvora,
dvi je ćerce s pendžera gledahu,
a dva sina prid nju izhođahu:
tere svojoj majci govorahu:

"Svrati nam se, mila majko naša,
da mi tebi užinati damo!"

Kad to čula Hasanaginica,

starišini svatov' govorila:

"Bogom brate, svatov' starišina,

ustavi mi konje uza dvora,

da darujem sirotice moje!"

Ustaviše konje uza dvora.

Svoju dicu l'jepo darovala:

svakom sinku nazve pozlaćene,

svakoj ćeri čohu do poljane;

a malomu u bešici sinku,

njemu šalje u bošči haljine.

A to gleda junak Hasan-aga,

ter dozivlje do dva sina svoja:

"Hod'te amo, sirotice moje,

kad se neće smilovati na vas,

majka vaša srca arđaskoga!"

Kad to čula Hasanaginica,

b'jelim licem u zemlju udrila,

usput se je s dušom rastavila,

od žalosti, gledajuć' sirota!

DANILO KIŠ (22. 2. 1935–15. 10. 1989)

Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval na Madžarskem, na Filozofski fakulteti v Beogradu pa je diplomiral na oddelku za občo književnost. Že zgodaj je začel prevajati iz madžarščine in francoščine. Več let je živel kot svobodni književnik in prevajalec, nekaj časa pa je bil lektor za srbski jezik in književnost v Franciji.

Pisal je novele, romane, drame, pesmi, eseje in polemike, prevajal pa je iz ruščine, madžarščine, francoščine in angleščine. Njegov najuspešnejši roman je *Bašta, pepeo* (1965). Zbrana dela obsegajo 10 tomov. Bil je dobitnik številnih domačih in mednarodnih nagrad.

Na vest o smrti gospode M. T.

Kakav dobro obavljen posao, Smrti,

kakav uspeh,

srušiti takvu tvrđavu!

Požderati toliko mesa,

skrckati toliko kostiju

za tako kratko vreme.

Potrošiti toliku energiju,

brzo, kao kad se ispušta cigareta.

Kakav je to bio posao, Smrti,

kakva demonstracija sile.

(Kao da ti ne bismo
verovali na reč.)

Pesem je zadnja Kiševa pesem.